

# Balto stārķu aizsardzība Latvenergo koncernā



„2011. gadā Latvenergo un Latvijas Ornitoloģijas biedrība kopā veica ļoti noderīgu projektu „Baltā stārķa monitorings”, kas palīdz rast risinājumus, kā sekmīgi apvienot cilvēku un balto stārķu intereses.

Latvenergo speciālisti ir daudz darījuši balto stārķu populācijas labā: pirmkārt, ir sakārtota likumdošana gadījumos, kad ligzdas atrašanās uz balsta nodara zaudējumus saimnieciskajai darbībai, otrkārt, ir izstrādāti praktiski, stārķus kopumā neietekmējoši risinājumi gadījumiem, kad ligzda traucē elektropiegādi vai pat apdraud cilvēku veselību.

Monitorings apliecina, ka Latvenergo veiktā balto stārķu programma uztur nemainīgā kvalitātē stārķu dzīves un ligzdošanas paradumus.”

/Māra Janaus, *Dr.biol.*, Latvijas Universitātes Bioloģijas institūta vadošā pētniece/

## Fakti par balto stārķi

- baltais stārķis (*Ciconia ciconia*) ir īpaši aizsargājamas putnu sugas pārstāvis, kas iekļauts Starptautiskās dabas aizsardzības savienības Sarkanajā grāmatā;
- baltais stārķis Latvijā ierodas marta beigās, aprīļa sākumā un aizlido augusta beigās, septembra sākumā. Ziemo Āfrikā;
- Latvijā ligzdo ap 10000 pāru balto stārķu;
- aptuveni 6700 ligzdu atrodas uz elektroliniju vai sakaru stabiem;
- daudzgadīgas stārķa ligzdas svars var sasniegt no 500 kg līdz pat 2 t;
- stārķi sāk paši ligzdot un perēt mazuļus 2 līdz 6 gadu vecumā;
- AS „Sadales tīkls” ligzdošanas periodā vidēji gadā noņem tikai 10 ligzdu.

## Baltā stārķa monitorings

2011. gadā AS „Latvenergo” un Latvijas Ornitoloģijas biedrība īstenoja projektu „Baltā stārķa monitorings” ar mērķi iegūt informāciju par baltā stārķa populāciju Latvijā, tajā skaitā par baltā stārķa ligzdu, kas atrodas uz elektroliniju balstiem, īpatsvaru, un veicināt sabiedrības informēšanu par baltā stārķa aizsardzības jautājumiem.

Monitoringa dati liecina, ka:

- putni sekmīgi ligzdo gan uz elektroliniju balstiem, gan uz ēkām, gan arī uz kokiem (attiecīgi 92,6%, 88,9% un 93,4%);
- vidējais mazuļu skaits sekmīgā ligzdā bija 2,2;
- gadījumos, kad smaga un novecojusi ligzda putnu neligzdošanas periodā ir no elektrolinijas balsta noņemta, stārķis pavasarī to no jauna uzbūvē un sekmīgi izperē mazuļus;
- visvairāk baltā stārķa ligzdu ir konstatēts Latvijas dienvidos – Pilskalnē Aizkraukles pusē un rietumos – Snēpelē Kuldīgas pusē, kā arī Rucavā Liepājas apkaimē. Salīdzinoši mazāk to ir Latgalē – Salnavā Ludzas rajonā un Kombuļos Krāslavas pusē;
- stārķu populācijai Latvijā patlaban nav nozīmīgu ārējās vides apdraudējumu.

Lai turpinātu pētījumus un iegūtu visaptverošu informāciju par balto stārķu ligzdošanu, AS „Latvenergo” ir izveidojusi „Stārķa dienasgrāmatu”. Aicinām visus valsts iedzīvotājus tajā apkopot ziņas par savā sētā vai netālu esošo stārķa ligzdu un tās iemītniekiem! Anketa atrodas bukleta beigās. Pēc aizpildīšanas to sūtiet uz AS „Latvenergo”. „Stārķa dienasgrāmatu” varat aizpildīt arī elektroniski [www.latvenergo.lv](http://www.latvenergo.lv).



## Baltais stārķis (*Ciconia ciconia*)

Baltais stārķis ir iekļauts Latvijā īpaši aizsargājamo putnu sarakstā. Šis putns ir Latvijas lepnums, jo mūsu valsts teritorijā ligzdo apmēram 5% no visiem pasaules baltajiem stārķiem.

Baltie stārķi ir salīdzinoši vēli ienācēji Latvijas teritorijā. Tikai pamazām, laukiem aizvien vairāk nomainot mežus, radās balto stārķu ligzdošanai piemērotas vietas.

Tradicionāli liela daļa balto stārķu ligzdu pamatņu bija cilvēku būvētas. Piemēram, 1934. gadā lielāko daļu ligzdu (87%) palīdzējuši veidot cilvēki. Agrāk gandrīz visas ligzdas atradās kokos, kur to pamatus parasti bija izbūvējis cilvēks. Tomēr laika gaitā, samazinoties cilvēka veidoto ligzdošanas vietu skaitam, stārķi bija spiesti meklēt citas ligzdošanas vietas. Visbiežāk par ligzdas būvēšanas vietu baltie stārķi sākuši izvēlēties sakaru līniju un elektrolīniju balstus. Tas nereti izraisa nepatīkamas sekas gan pašiem putniem, tiem ejot bojā vai savainojoties, gan cilvēkiem, radot elektrības piegādes traucējumus. Šobrīd Latvijā ap 60% no kopējā balto stārķu ligzdu skaita jeb ap 6700 ligzdu atrodas uz elektrolīniju vai sakaru līniju balstiem.

## Problēmas, kas saistītas ar balto stārķu ligzdošanu uz elektropārvades līniju balstiem

4

Vairāku gadu garumā, pavasarī atjaunojot savu mājvietu, baltais stārķis izveido ievērojamu biežuma ligzdu, un daudzgadīgas stārķa ligzdas svars var sasniegt no 500 kg līdz pat 2 t. Tā ir liela papildu slodze balstiem, kas netiek paredzēta, projektējot elektropārvades līnijas. Stārķu ligzdošana uz elektropārvades līniju balstiem veicina elektrolīnijas vadu izolācijas koroziju, samazina vadu mehānisko izturību, bieži izraisot vadu pārrāvumus un elektroapgādes traucējumus. No ligzdas izkritušie zari var izraisīt īssavienojumu un radīt elektropārvades līnijas bojājumus. Liela un nestabila stārķu ligzda apdraud arī iedzīvotājus, it īpaši, ja balsts atrodas apdzīvotā vietā un dzīvojamo ēku tuvumā. Nelabvēlīgu laika apstākļu rezultātā ligzda var nogāzties, radot apdraudējumu cilvēkiem. Ja bīstamā ligzda netiek savlaicīgi noņemta ārpus stārķu ligzdošanas perioda, tā var kļūt par iemeslu arī stārķa mazuļu vai olu bojāejai.

Pēc AS „Sadales tīkls” uzskaites datiem uz elektroliniju balstiem atrodas ap 6700 stārķu ligzdu. Gada laikā balto stārķu ligzdas izraisa ap 2000 elektropārvades līniju bojājumus Latvijā.



## Latvenergo rīcības ar balto stārķu ligzdām

Latvenergo „stārķu jautājumus” risina, cieši sadarbojoties ar vides institūcijām (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, Dabas aizsardzības pārvaldi). Kopš 2005. gada Latvenergo rīcības ar balto stārķu ligzdām noteiktas speciāli izstrādātajā iekšējā dokumentā – „Kārtība, kas nosaka rīcības baltā stārķa ligzdas noņemšanas vai indivīda traucēšanas gadījumos”. Šī kārtība ir izstrādāta, ievērojot normatīvo aktu prasības, saskaņota ar ornitologiem un vides institūcijām, ir ieviesta un veiksmīgi darbojas Latvenergo koncernā jau vairākus gadus.

## Atļaujas saņemšana

Līdz šim Dabas aizsardzības pārvalde ir izsniegusi AS „Latvenergo” Nemedājamo sugu indivīdu iegūšanas atļauju balto stārķu ligzdošanas periodam – no 1. aprīļa līdz 31. augustam. Atbilstoši līdzšinējo saņemto atļauju nosacījumiem AS „Sadales tīkls” ir tiesīga noņemt stārķu ligzdas ārkārtas situācijās – elektropārvades līniju bojājumu un atslēgumu gadījumā.

## Ligzdu noņemšana un stārķu traucēšana ligzdošanas periodā

Stārķu ligzdošanas periodā AS „Sadales tīkls” neveic plānveida elektroliniju remontus, kas var nodarīt kaitējumu stārķiem. Tomēr stārķu rosība bieži vien izraisa elektropārvades tīklu bojājumus, kurus novērš tā, lai nenodarītu kaitējumu pašam stārķim un tā mazuļiem.

Ja ligzda, kuras dēļ noticis atslēgums, ir apdzīvota, bojājumu novērš, iespēju robežās netraucējot stārķus. Ja ligzda nav apdzīvota, to noņem, lai atjaunotu elektroenerģijas piegādi patērētājiem.

Diemžēl ne vienmēr izdodas izglābt jauno stārķu dzīvību – ir gadījumi, kad ligzda ar olām vai mazuļiem nogāžas zemē un stārķi iet bojā.

Par katru ligzdas noņemšanas, pārvietošanas vai miruša stārķa atrašanas gadījumu tiek sastādīts akts. Visas iepriekšminētās darbības tiek saskaņotas ar Dabas aizsardzības pārvaldes attiecīgā novada īpaši aizsargājamās teritorijas administrāciju



Lai sadzīvotu ar balto stārķi un konkrētā ligzda netraucētu elektroapgādei, AS „Sadales tīkls” rekonstrukcijas rezultātā balstam kailvadus ir aizvietojusi ar gaisvadu kabeļiem, kas novietoti zemāk, lai nepieskartos ligzdai un būtu ērti pieejami remontam.



## Ligzdu noņemšana ārpus stārķu ligzdošanas perioda

AS „Sadales tīkls” speciālisti, veicot regulāru elektroiekārtu apsekošanu, konstatē iekārtas defektu, ko izraisa baltā stārķa ligzda. Ja balsts ir satrupējis, nespēj noturēt slodzi, kā arī pievienotās elektrolīnijas ir bojātas, stārķa ligzda ir jānoņem, lai pasargātu gan cilvēku, gan pašu stārķi. Arī tad, ja balsts ir labā stāvoklī, bet ligzda ir nestabila, tā ir jānoņem, jo šāda ligzda var būt bīstama gan cilvēku, gan stārķu dzīvībai. Noņemot ligzdas ārpus stārķu ligzdošanas perioda (no 1. septembra līdz 31. martam), netiek nodarīts kaitējums putnu populācijai, jo stārķis, atgriežoties no siltajām zemēm, ātri vien uzvij jaunu ligzdu izraudzītajā vietā. Ligzdu noņemšana tiek saskaņota ar Dabas aizsardzības pārvaldes attiecīgā novada īpaši aizsargājamās teritorijas administrāciju.

Tādās vietās, kur putni aktīvi meklē iespējas jaunu ligzdu izbūvei, reizēm tiek uzstādītas AS „Sadales tīkls” darbinieku veidotas pamatnes, kas ļauj pacelt ligzdu virs vadiem un samazināt stārķu bojāeju un to ligzdošanas izraisītos bojājumus. Šis pasākums ir brīvprātīga Latveņergo iniciatīva. Ņemot vērā, ka **pamatnes rada ievērojamu papildu slodzi balstiem, turklāt stārķi atgriežoties ne vienmēr izvēlas šīs ligzdu pamatnes par savu jauno mājas vietu, pamatnes uzstāda tikai atsevišķos gadījumos.** Jāpiebilst, ka, lai gan uzstādītā pamatne atvieglo stārķim ligzdas izbūvi, tās neesamība netraucē putnam uzvīt ligzdu elektropārvades līnijas balsta galā. Gluži otrādi, ir gadījumi, kad pamatnes uzstādīšana noņemtās ligzdas vietā liek stārķim izvēlēties citu balstu jaunas ligzdas veidošana.

# Svarīgi ievērot un zināt!

- Baltais stārķis ir īpaši aizsargājams putns, tāpēc bez vides institūciju atļaujas ir aizliegts:
  - mērķtiecīgi ķert un nogalināt stārķus;
  - apzināti traucēt stārķus (īpaši vairošanās, mazuļu augšanas laikā);
  - postīt vai pārvietot stārķu ligzdas, iznīcināt olas.
- Stingri aizliegts patvaļīgi veikt stārķu ligzdu noņemšanu no elektrolīniju balstiem vai mākslīgu ligzdu pamatņu uzstādīšanu tajos.
- Visas AS „Sadales tīkls” darbības ar stārķu ligzdām ir saskaņotas ar vides institūcijām.
- Demontējot vecās elektrolīnijas, AS „Sadales tīkls” ir jālikvidē visi balsti, arī tie, uz kuriem atrodas stārķu ligzdas. Pēc elektrolīnijas demontāžas atstātais balsts ar stārķa ligzdu ir nestabils un apdraud iedzīvotāju drošību un stārķa dzīvību!

- Par potenciāli bīstamām balto stārķu ligzdām, kas apdraud elektroapgādi vai stārķa dzīvību, jāziņo AS „Sadales tīkls” kontaktu centram pa tālruni 80200400.
- Par citiem ar balto stārķu ligzdošanu saistītiem jautājumiem var vērsties Dabas aizsardzības pārvaldē.

Latvenergo aicina iedzīvotājus iesaistīties balto stārķu populācijas saglabāšanā un palīdzēt stārķiem veidot ligzdas, uzstādot mākslīgas pamatnes putniem drošās vietās. Izvairoties no pamatnes novietošanas elektropārvades līniju tuvumā, jūs pasargāsi stārķus un to mazuļus no bojāejas!

Informācija par to, kā pašu spēkiem izveidot mākslīgu pamatni stārķa ligzdai, pieejama Latvijas Ornitoloģijas biedrības interneta mājaslapā ([http://www.lob.lv/download/starku\\_brosura.pdf](http://www.lob.lv/download/starku_brosura.pdf)).

#### Izmantotie materiāli:

- LR Sugu un biotopu aizsardzības likums (16.03.2000.),
- Dabas aizsardzības pārvaldes izdotā brošūra „Putnu mākslīgās ligzdvietas” (2008).



## Stārķa dienasgrāmata



Reģions, pagasts, mājas vai cits orientieris	Līdzda uz koka (kaca), ēkas, elstaba vai citur	Pamats putna pasa vai cilvēka būvēts	Atlido- šanas datums	Apdzī- votība*	Izaugušo mazulu skaits	Aizlido- šanas datums	Piezīmes

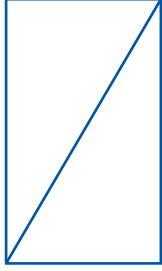
Vārds, uzvārds, adrese\*\*

- \* Varianti: **1.** apdzīvota, izlido vismaz 1 mazulis;  
**2.** mazulji bijuši, bet visi gājuši bojā;  
**2a.** dzīvo 2 stārķi ilgāk par 1 mēnesi, bet bērnu nav;  
**3.** apdzīvota, nav nekādu ziņu par mazuliem;  
**4.** uzturas 2 stārķi mazāk par 1 mēnesi;  
**5.** uzturas 1 stārķis;  
**6.** neapdzīvota;  
**7.** nav zināms, vai apdzīvota;  
**8.** līdzda gājuši bojā (kā?).

\*\* Jānorāda pēc izvēles. Norādot vārdu, uzvārdu un adresi, datu subjekts apliecina, ka atļauj apstrādāt savus šajā anketā norādītos personas datus saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likumu un piekrti; ka personas dati tiks nodoti Latvijas Ornitoloģijas biedrībai ar mērķi veikt anketā sniegtas informācijas un personu datu apstrādi; kā arī, lai nepieciešamības gadījumā Latvijas Ornitoloģijas biedrība varētu saznāties ar ziņu smiedzēju anketā sniegtās informācijas precizēšanai.



8-13.07.8/432/2009



NAV JĀAPMAKSĀ

---

---

# ATBILDE APMAKSĀTA

---

---



AS „Latvenergo”  
Pulkveža Brieža iela 12  
Rīga, LV 1230

